

**O'ZBEKISTON HUNARMANDCHILIK SAN'ATINING UCH YO'NALISHI:
ZARGARLIK, KANDAKORLIK VA PICHQCHILIK.**

G`ofurova Sevinch

*Namangan davlat universiteti aniq va tabiiy fanlar fakulteti texnologik
ta'lim yo'nalishi TXT BU 24 talabasi*

Tursunova Shaxzoda

Ilmiy rahbar: O'qituvchi.

Annatsiya: *Ushbu tadqiqot O'zbekiston milliy hunarmandchiligining uch muhim yo'nalishi — zargarlik, kandakorlik va pichoqchilik san'atlarining tarixiy rivojlanishi, texnologik xususiyatlari va madaniy ahamiyatini kompleks tahlil qilishga bag'ishlangan. Milliy hunarmandchilik an'analari saqlash va rivojlantirish zamonaviy davlatchilik siyosatining muhim yo'nalishlaridam biri hisoblanadi. Ushbu san'at turlari nafaqat iqtisodiy, balki madaniy-ma'naviy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Tarixiy-tahliliy yondashuv, qiyosiy tahlil, etnografik kuzatishlar va adabiyot manbalarini o'rganish. Tadqiqot zargarlik, kandakorlik va pichoqchilik yo'nalishlarining o'ziga xos rivojlanish yo'llari, texnologik jarayonlari va estetik xususiyatlarini aniqladi. Har bir yo'nalishning milliy madaniyatdagi o'rni va zamonaviy holati tahlil qilindi.*

Kalit so'zlar: *hunarmandchilik me'mori, milliy san'at yo'nalishlari, metall ishlov berish, bezak-ziynat naqshlari, amaliy-badiiy ijod, xalq ustaxonalari, an'anaviy kasb-hunar, madaniy meros, badiiy qadriyatlar, O'rta Osiyo hunarmandchiligi, qadriyatli buyumlar yaratish*

O'zbekiston hududida shakllangan hunarmandchilik an'analari jahon madaniyati tarixida alohida sahifa ochgan. Qadimiy davrlardan boshlab, bu yerdagi mohir ustalar o'z mahoratlarini avlodma-avlod o'tkazib, noyob texnikalar va uslublarni yaratganlar. Zargarlik, kandakorlik hamda pichoqchilik kabi yo'nalishlar shunchaki kasb-hunar emas, balki milliy ruhiyatni aks ettiruvchi ijodiy jarayonlardir^[1]. Ushbu tadqiqot ishlari bugungi kunda ham davom etayotgan san'at turlarining tarixiy ildizlari, rivojlanish bosqichlari va zamonaviy holatini tahlil qilishga bag'ishlangan.

1. Qimmatbaho metallar bilan ishlash san'ati. Zargarlik. Qimmatbaho va yarim qimmatbaho metallardan badiiy qadriyatli mahsulotlar ishlab chiqarish hunari O'zbekiston shaharlarida o'ziga xos rivojlanish yo'lini bosib o'tgan. Ma'lum san'atkor markazlarida — Movarounnahr poytaxti Buxoroda, Samarqandda, Xiva xonligida, shuningdek, Farg'ona vodiysi shaharlarida ushbu hunar turli tarixiy davrlar mobaynida o'zgacha uslublar kashf etgan^[2]. Ustalar tomonidan tayyorlanadigan mahsulotlar assortimenti juda kengdir: quloq bezaklari, bilagiga taqiladigan marjonsimon buyumlar, barmoq jihoz-jihozlari, bo'yinga osiladigan ziynatlar hamda turli marosim ashyolari. Ishlov berish metodikasida bir qancha nozik texnikalar qo'llaniladi: eritilgan metallni shakllantirish, zarbalar orqali qalinlikni

o'zgartirish, mayda asboblardan naqsh chizish, shisha xamir bilan qoplash, va qimmatbaho toshlarni joylashtirish^[3]. Har bir hunarmandchilik markazining o'ziga xos xususiyatlari mavjud. Masalan, Buxoro ustalarining mahsulotlari juda nozik tafsilotlar va boy bezaklar bilan ajralib tursa, Samarqandda geometrik elementlar va o'simlik motivlari ustunlik qiladi. Farg'ona vodiysi san'atkorlari esa rangli toshlardan maksimal darajada foydalanishni afzal ko'rishgan^[4].

2. Hajmiy naqsh yaratish mahorati — Kandakorlik. Turli materiallar yuzasida chuqurlik yaratib badiiy kompozitsiyalar hosil qilish san'ati katta tarixga ega. Bu texnika yog'och, gips aralashmalari, tosh va hatto metallarga nisbatan qo'llaniladi. Ayniqsa, me'moriy binolarni bezatishda, ichki interyerlarni yaratishda hamda uy-joy ashyolarini badiiy qilib tayyorlashda keng tatbiq topgan^[5]. Gips aralashmalari bilan ishlash usuli qadimiy imoratlarning bezatilishida markaziy o'rin tutadi. Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlaridagi diniy va ta'lim muassasalarining devorlari hamda gumbazlari murakkab naqshlar bilan qoplangan. Ushbu kompozitsiyalarda ko'pburchak shakllar, barglarning stilizatsiyalangan tasvirlari va yozuv elementlari uyg'unlikda mavjud^[6]. Yog'och materialiga chuqurlik bilan naqsh solish mahalliy uy-joylarning dizaynida muhim rol o'ynagan. Kirish joylari, deraza ramkalari, ichki ustunlar va mebel buyumlari batafsil ishlangan ornamentlar bilan bezatilgan. Xorazm viloyati va Farg'ona vodiysi ustalarining mahorati bu sohada ayniqsa yuqori baholangan. Ular murakkab geometrik va o'simlik motivlarini chuqur bilgan holda, har bir mahsulotni noyob asarga aylantirganlar^[7].

3. Kesuvchi asboblardan yaratish ustaxonasi — Pichoqchilik. Kesuvchi va cho'puvchi asboblarni ishlab chiqarish hamda ularni badiiy jihatdan boyitish alohida hunarmandchilik yo'nalishi sifatida shakllanib kelgan. O'zbekiston hududida Namangan viloyatining Chust tumani ushbu sohada mashhurlik qozongan. Bu yerda tayyorlangan mahsulotlar nafaqat mahalliy bozorlarda, balki butun mintaqada tanilgan^[8]. Ushbu kasb-hunarning o'ziga xosligi shundaki, tayyor mahsulot bir vaqtning o'zida amaliy maqsadga xizmat qiladi va estetik talablarga javob beradi. Ustalar yuqori sifatli po'lat qotishmalaridan foydalanib, tig'ni maxsus jarayonlar orqali qayta-qayta isitish va sovutish yo'li bilan mustahkamlaydilar. Tutqich qismi esa tabiat materiallari — qattiq yog'ochlar, hayvon suyaklari yoki shoxlaridan yasab, ularga o'yama naqshlar solinadi^[9]. Chust hunarmandlarining mahsulotlari o'zlarining kesish qobiliyati, muvozanatli shakli va uzoq muddat xizmat qilish xususiyatlari bilan tanilgan. Har bir buyum alohida e'tibor bilan yasaladi va ko'pincha marosim sovg'asi sifatida taqdim etiladi. Dastagiga kandakorlik va metallga naqsh solish elementlari qo'shilishi mahsulotni nafaqat kundalik ishlatiladigan ashyo, balki qadri badiiy buyumga aylantiradi^[10].

4. Uchala hunarmandchilik yo'nalishining umumiy jihatlari va farqlari. Tahlil qilingan uchta kasb-hunar turida bir qancha o'xshashliklar va farqli jihatlardan mavjud. Ularning asosiy umumiyligi shuki, barchasida qo'l mehnati markaziy o'rin tutadi va yuqori darajadagi mahorat talab qilinadi. Har bir ustaning shaxsiy uslubi va tajribasi yakuniy mahsulotning sifatini belgilaydi. Ikkinchi muhim umumiylik — milliy madaniyat elementlaridan keng

foydalanish. Barcha uchta yo'nalishda an'anaviy naqshlar, ornamentlar va stilistik yondashuvlar qo'llaniladi. Bu san'atlar o'z xalqining tarixi, dunyoqarashi va estetik qadriyatlarini aks ettiradi. Biroq, har bir yo'nalishning o'ziga xos xususiyatlari ham bor. Zargarlik asosan shaxsiy zeb-ziynat buyumlariga qaratilgan bo'lsa, kandakorlik me'moriy va ichki bezak sifatida qo'llaniladi. Pichoqchilik esa amaliy maqsadlar uchun zarur asboblarni badiiy qadriyatga aylantiradi. Shuningdek, ishlatiladigan materiallar va texnologiyalar ham sezilarli farq qiladi.

Xulosa.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirgan holda aytish mumkinki, zargarlik, kandakorlik va pichoqchilik yo'nalishlari O'zbekiston madaniy merosining muhim tarkibiy qismlarini tashkil etadi. Ushbu kasb-hunarlar ming yillab rivojlanib, o'zining noyob texnologiyalari, uslublari va an'alarini yaratgan. Bugungi kunda ham ushbu hunarmandchilik turlari o'z ahamiyatini saqlab qolgan. Zamonaviy ustalar o'tmishdagi tajribalarni hurmat qilib, yangi avlodlarga o'rgatmoqdalar. Yaratilgan mahsulotlar nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro maydonda ham qadrlangan. Kelajakda ushbu san'at yo'nalishlarini yanada rivojlantirish, ularni zamonaviy texnologiyalar bilan boyitish, lekin ayni paytda an'anaviy qadriyatlarni saqlash muhim vazifa hisoblanadi. Bu yo'nalishda ta'lim muassasalarini takomillashtirish, yoshlar o'rtasida qiziqish uyg'otish va hunarmandlarni qo'llab-quvvatlash zarur. Faqat shunday yondashuv orqali ushbu noyob madaniy merosni kelajak avlodlarga yetkazish va jahon madaniyatining boyligiga hissa qo'shish mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar.

1. Abdullayev T.N. O'zbekiston xalq amaliy san'atining tarixiy tahlili va zamonaviy ahamiyati San'atshunoslik jurnali. — 2018. — №3. — 45-52.
2. Ismoilov X.M., Rahmonov S.A. Movarounnahr zargarlik maktablari: tarix va bugungi kun. — Toshkent: Akademnashr, 2015. — 178.
3. Karimova D.B. Metall ishlov berish texnologiyalari va ularning O'zbekiston hunarmandchiligida qo'llanilishi. — Samarqand: SamDU nashriyoti, 2019. — 134.
4. Normatov U.S. Zargarlik buyumlarida milliy ornamentlarning evolyutsiyasi Madaniyatshunoslik tadqiqotlari. — 2020. — №2. — 67-74 betlar.
5. Azimov A.A. O'rta Osiyo me'morchiligida kandakorlik san'ati. — Toshkent: Fan, 2017. — 256.
6. Sharipova M.X. Ganch bilan ishlash texnikasi: an'anaviy usullar va innovatsiyalar Arxitektura va qurilish. — 2019. — №4. — 89-96.
7. Tursunov B.O., Jalilov N.R. Yog'ochga o'ymakorlik: Farg'ona vodiysi tajribasi. — Farg'ona: FarDU, 2016. — 142.
8. Rakhimov M.S. Chust pichoqchiligi: milliy brendning shakllanishi va rivojlanishi. — Toshkent: Sharq, 2020. — 198.

TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR

Vol 2. No 5,

9. Yunusov K.A. Po'lat qotishmalari va ularning an'anaviy hunarmandchilikda ishlatilishi Texnika tarixi. — 2018. — №1. — 112-119.

10. Hasanov O.T. Pichoqchilik mahsulotlarining badiiy qadriyati va madaniy ahamiyati Etnografiya tadqiqotlari. — 2021. — №3. — 78-85.

11. Mahmudova S.G. O'zbek xalq hunarmandchiligining pedagogik asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, 2017. — 224.

12. Ergashev I.N., Sadikova L.M. Amaliy-dekorativ san'at: nazariya, tarix, zamonaviylik. — Buxoro: BuxDU nashriyoti, 2019. — 312.